

Ilinniartitaaneq innarluuteqarnerlu

Juli 2020

Inuit innarluutillit pillugit isumaqatigiissut immikkoortoq 24 naapertorlugu ilinniagaqarnissamut pisinnaatitaaffeqarnerup malinnissaanut annertoorujussuarmik unammilligassaqarpoq.

Nalinginnaasumik meeqqat innarluutillit eqqarsaatigalugit meeqqat atuarfianni aqqissuussaasumik pitsaasumillu qulakkeerinninnissaq suli tamakkiisumik ilisimaneqanngilaq. Atuarfeqarfiit, ilaqutariit iluini inunnillu isumaginnittoqarfiit il.il. ilisimasaat suli amigarput. Ilinniartitaaneq ataatsimut isigalugu taama inissisimaneq Tiliumiit misiguarparput, saaffiginnissutaasartummi arlaqarput ilinniartitaanermut tunngasut, inuit innarluutillit allatulli ikorfartorneqarlutik ikiorneqarlutillu ilinniarnissaanut aqqiissutaasinnaasunik neqerooruteqartoqartanngimmat.

Nunatsinni meeqqat atuarfiini immikkut **pikkorissunik ilinniarsimasunik ilinniartitsisussaaleqineq ilungersunartorujussuuvoq**. Kalaallit Nunaanni meeqqat atuarfii pillugit nalunaarusiami – 2015-imi nalilersuinermi ilaatigut takuneqarsinnaavoq, taamaallaat siammasinnerusumik immikkut atuartitsisarneq 9%-iinnarmiittoq, taamatullu immikkut atuartitsineq ilinniartitsisunik ilinniarsimasunik immikkullu saniatigut perorsaanermut tunngasunik ilinniaqqissimasunik ingerlanneqartartoq, immikkullu ilinniartitsineq ilinniartitsisunik ilinniagaqanngitsunik atuartitsineq 12 procentiusoq. Ajoraluartumik kisitsisinik nutaanik takussutissaqanngilaq.

Tiliup sullissinermini paasisaasa ilagaat, meeqqat atuarfiini **immikkut atuartitsisarnerit pitsaasumik qularnaatsumillu atuartunut soraarummeerutaasinnaasunik misilitittarnissaat anguniarlugu suli annertuumik suliniuteqarfigineqartariaqartut**. 2018-imi atuarfinnut assigiinngitsunut sianeqattaarnitsinni paasiarsimavarput, immikkut atuartinneqartartuni qassit ingerlaqqiffiusinnaasumik soraarummeernermi misilitittarnersut. Tassanilu Tiliup sulinermini paasivaa, immikkut atuartinneqartartut naggataarutaasumik misilitsinnissaat pinaveersaarniarlugu qinnutigineqartarnerat nalinginnaasuusut.¹ Taamatut inissisimaneq qulanarnanngitsumik pikkorissunik ilinniartitsisussaaleqinermik aamma peqquteqarsinnaavoq.²

Inatsit aqqutigalugu maleruagassaqarpoq, **atuartut innarluutillit naggataarutaasumik soraarummeernermi immikkut misilitsinnissaannut periarfissiisumik**. Tamanna pisinnaalluarpoq, misilitsinerup imarisaasa tunngaviinik allannguinnikkut, kiisalu ikiorsiissutaasinnaasunik atuinissamut akuersissuteqarnikkut piffissamilluunniit immikkut allatigullu sivitsuineq atorlugu.³ Periarfissaq taanna annertunerusumik naammattumillu atorneqanngitsoq Tiliup nalilerpaa. Immikkut meeqqat atuarfiini misilitsinnissamut aqqissuussinissamut neqerooruteqarluni sulissuteqassagaanni ilinniarsimassutsikkut fagi pineqartoq

¹ <https://tilioq.gl/den-gode-skole-er-ikke-god-nok-vi-har-brug-for-et-skoleloeft-for-alle-elever-2/>

² Tiliop Ilinniartitaanermut aqutsisoqarfik attaveqarfigaa meeqqat immikkut pisariaqartitsisut meeqqat atuarfiannik naammassinermini ilinniagaqaaqqissutaasinnaasumik misilitsittanngitsut amerlassusiinut naatsorsuutit nutaanerusut paasiumallugit.

³ § 24 Meeqqat atuarfianni inaarutaasumik naliliineq pillugu Namminersornerullutik Oqartussat nalunaarutaat nr. 3, 9. januar 2009-meersoq

appassisunngorlugu allanngortinneqannginnissaa piumasaqaataavoq. Immikkut atugassaqaartitaalluni misilitsinneq, misilitsinerup siunertaanik allanngortitsiffiussanngilaq, atuartorlu immikkut atuartinneqartoq

immikkut pillugu pitsaaneruseqarinnissaa siunertaanngilaq, tassami pisinnaasai sinnerlugit tungavilersuisinnaaneralu imminnut ataqatigiittussaanerit eqqarsaatigineqartariaqarmat.

Meeqqat atuarfiini ilinniartitsisut pikkorissaartuarnissaat annertuumik suli pisariaqartinneqarpoq, tassami meeqqat innarluutillit meeqqallu immikkut pisariaqartitsisut pitsaasumik ilinniagaqalernissaannut aqutissiuussisussaammata. Ilinniartitsisut pisariaqartippaat ilisimasaqarnissaq, meeqqanillu atuartunik assigiinngitsunik innarluutilinnik atuartitsinerminni sakkussanik peqarnissaq, aamma meeqqat atuarfiinik meeqqat atuartut innarluutillit annertuneruseqarinnissaa qulakkeerinnittussallutik.

Inunnut innarluutilinnut meeqqqat atuarfiannik naammassinnereernikunut ilinniaqqiffiusinnaasunik neqeroorutit amigaataapput. Tamatuma kingonerisaanik meeqqat innarluutillit meeqqat atuarfiat qimackaanngamikkut annertuneruseqarinnissaaq atornagit ilinniaqqiffiusinnaasunut ingerlaqqigatillu unittoorsinnaasarput. Inunnut innarluutilinnut tulluarsakkanik immikkut ilinniarfiusinnaasunik soqanngilaq. Immikkut neqeroorutaasinnaasut marlussuunnaat Tiliup nalunngilai, tassalu : Ado Lyngep Atuarfia – inuusuttunut tarnikkut inerisimannngitsunut atuarfik, kiisalu GUX-S – ilinniarninngortuunngorniarluni atuarfik immikkut aqqissuussaasumik inunnut innarluutilinnut arlaatigulluunniit nappaateqarneq pillugu suussusersineqarsimasut atuarfigisinnaasaat.⁴

Inatsit naapertorlugu periarfissaavoq meeqqat tapersorsorneqarnissaat aallaavigalugu, qallunaat nunaanni højskolemut immikkulluunniit ilinniarfissatut neqeroorutaasartunut qinnuteqarsinnaaneq (aamma taanna 22-inik imlt. 24-inik ukioqalereersunut immikkut nakkutilliisoqarluni ilinniariarsinnaaneq atuuppoq) Tiliup naliliinera naapertorlugu periarfissaq taanna annertuneruseqarinnissaaq ilisimaneqanngitsoq maluginiarneqarpoq.

Allat naligalugit inuit innarluutillit ilinniaqqiffiusinnaasaannik periarfissanillu allanik ilinniarnissamut neqeroorutit atuarfeqarfiillu naammaginartumik **suli tulluarsarsinnaanertik angusimannngikkaat nalinginnaavallaarpoq.** Ilinniarfeqarfiit suli tulluarsarsimannnginnerinut assersuuteqassagutta ilinniartuq Assakaasulinnik issiavimmik atuisoq ikiorneqanngikkuni ilisimatusarfimmut nammineerluni isersinnaanngilaq. Ilisimatusarfimmut iseriartorfissamik majorallaqaralarpoq, matumilli ammaassutaasinnaasumik toortakkamik imaluunniit matunik nammineq ammarsinnaasunik peqanngilaq. Inuit innarluutillit eqqarsaatigalugit ilinniarfeqarfiit avatangiisitigut tulluarsarlutik periarfissaqartitsinerat suli amigaateqarpoq. Inuit innarluutillit eqqarsaatigalugit unammillernartut allat ilagaat, **immikkut akuersissuteqarluni** atuarnissamik neqerooruteqarsinnaaneq. Ikorsuussutaasinnaasut ilisimasaqarfiginissaanut aamma atuisinnaaneq pillugit ilisimasakittoqarpallaarpoq. Assersuutigalugu ussersornermi oqaluttaasinnaasut pillugit, aamma naqinnernik atuarsinnaanngitsunut atortut soorlu nipituumik atuffassisutit periarfissaanerit ilisimasakittoqarluni.

Qulaani pissutsit taakkartorneqartut aallaavigalugit inuit innarluutillit ilinniaqqinnissaanut aqutissiuussinissaq ajornakusoortitsisarpoq. Tamanna kisitsitigut uppersarsarneqarsinnaavoq, Tiliup ilisimatusarfik suleqatigalugu HS analyse misissuueqqissaartarfimmik misissuutitsinera aallaavigalugu. Misissuinerup takutippaa, inuiaqatigiit affai arlaatigut innarluuteqanngitsut ilinniagaqartuusartut, taannalu sanilliukkaanni inuit innarluutillit tallimaagaangata taamaallaat marluk ilinniagaqartuusartut.

⁴ <https://sunngu.gl/kl-GL/Gymnasial-uddannelse/GUX-S/GUX-S-uddannelsesforlob>

Ilinniarsissat eqqarsaatigalugit siammasipput, pikkorissarfissat naatsut naatsorsuutini uani aamma ilaapput.

	Inuit innarluutillit *	Inuit innarluuteqanngitsut	Inernerit
Ilinniarsimasut	64	399	463
	37%	49%	47%
Ilinniarsimannngitsut	111	419	530
	63%	51%	53%
Inernerit	175	818	993
	100%	100%	100%

Takussutissaq: Inuit innarluutillit pineqartut tassaapput imminnut innarluutillit nalilersimasut, aperineqartullu uuminnga apeqquummik saqqummiiffigineqarput: Nammineq innarluuteqarpitt? $P < 0,003$

Inuiaqatigiinni atugarissaarfiusuni pingaartuuvoq qulakkiissallugu inuttut ineriartornissamut qitiulluinnartut ilagimassuk, inuit innarluuteqanngitsut inuillu innarluutillit ilinniarnermikkut pitsaassuseq qaffassissoq aallaavigalugu sulinissamut periarfissaq annertunerulersittarmassuk. Qallunaat nunaanni misissuinerit arlallit takutippaat, ilinniagaqarnerup inunnut innarluutilinnut tassangaannarluunniit innarluuteqalersut ulluinnarni atugaat eqqarsaatigalugit annertuumik suliffissaqartitsinerup pingaaruteqarluinnartuunera takuneqarsinnaavoq.

Kalaallit Nunaanni inuit innarluutillit ilinniartitaanerallu pillugit saqqummiussat oqaaseqaatillu

Aqqa Samuelsenip 2019-imi Inatsisartunut siunnersuutitut saqqummiuppaa, Naalakkersuisut Kalaallit Nunaanni inuit innarluutillit ilinniartitaanerat suliffissaqarnikkullu atugaat pillugit misissuititsillutillu saqqummiussaqaassat. Oqaaseqaatit allanngortillugit siunnersuut aalajangiunneqarpoq.

https://ina.gl/dvd/FM2019/pdf/media/2541493/pkt128_fm2019_bf33_inuit_innarluutillit_ilinniartitaanerat_suliffeqarnerallu_bet_2beh_da.pdf

Immikkut naqinnernik ilisarinnissinnaannginneq pillugu

Ukiuni kingullerni qulini politikkikkut naqinnernik ilisarinnissinnaannginneq qitiutillugu siammasissumik oqallisigineqartarpoq, annertunerusumilli qanoq iliuuseqarfigineqarani. Uani saqqummiussami malinnaavigineqarsinnaavoq, aammalu naqinnernik ilisarinnissinnaannginneq pillugu § 37-imut apeqqutigineqartup akissutaa.

Ane Lone Bagger: Naqinnernik ilisarinnissinnaanngitsunut misiliut suliarineqarpoq
<https://sermitsiaq.ag/kl/ane-lone-baggernaqinnernik-ilisarinnissinnaanngitsunut-misiliut-suliarineqarpoq>

NIIK: Naqinnernik ilisarinnissinnaanngitsunut misiliut naammassiniarli
<https://sermitsiaq.ag/kl/niiknaqinnernik-ilisarinnissinnaanngitsunut-misiliut-naammassiniarli>

Tarnip pissusaanik immikkut ilisimasalik: Ikiuutit atorineqanngippallaagaat
<https://sermitsiaq.ag/kl/tarnip-pissusaanik-immikkut-ilisimasalikikiuutit-atorineqanngippallaagaat>

Naqinnernik ilisarinnissinnaanngitsut: Ikiornissaqanngilaq <https://sermitsiaq.ag/kl/naqinnernik-ilisarinnissinnaanngitsutikiornissaqanngilaq>

Innuttaasunut annertuumik innarluutilinnut suliffeqartitsineri akissarsiaqartitsineq pillugu § 37 naapertorlugu apeqqutigineqartup nr. 199-ip akineqarnera
https://ina.gl/documents/para3637/2016/svar/199_Vidtgaende_handicap_anfr_akissut.pdf

Naqinnernik ilisarinnissinnaanngitsut pillugit § 37 naapertorlugu apeqqutinut nr. 235-mut akissut
https://ina.gl/documents/para3637/2015/svar/235_ordblinde2_Suka_akissut.pdf

Naalakkersuisut: Naqinnernik ilisarinnissinnaanngitsut misilitsittarnissaat pingaaruteqarpoq
<https://sermitsiaq.ag/kl/naalakkersuisut-naqinnernik-ilisarinnissinnaanngitsut-misilitsittarnissaat-pingaaruteqarpoq>

Qallunaatuinnaq allaaserisaq: Naqinnernik ilisarinnissinnaanngitsut pillugit isumasioqatigiittoqarnissaanut tunngasoq:
'Nu begynder ordblindseminar i Nuuk', 14. oktober 2014, <https://sermitsiaq.ag/node/172433>

Aamma Kalaallit Nunaanni naqinnernik ilisarinnissinnaanngitsunut misissuummik soqannginnera pillugu allaaserisaq, qallunaatuinnaq nassaaassaq:

'Grønland har ingen ordblindetest', 15. april 2011, <https://sermitsiaq.ag/node/79247>